

Ura je bila štiri, in takrat je bil v vaški šoli pouk končan. Šli so učenci iz klopi proti izhodu, a pri vratih so se ustavili še za hip in so se ozrli na predzadnjo klop, kjer je sedel deček bledih lic in dolgih kostanjevih las.

»Zaprto bo,« so si šepetali. »Je že napravil kaj.«

A blede deček se ni zganil. Žalostno je gledal skozi okno na polje za šolo, kjer so orali njive, in je ugibal pri sebi, zakaj so ga pridržali gospod učitelj v šoli. Vest mu je bila mirna, ničesar hudega se ni zavedal.

»Tomaž Godnik ostane po šoli tukaj,« so bili rekli gospod učitelj pred poukom. Tomaž je zardel osupnjen, a njegovi tovariši so se ozrli nazaj in so uganili takoj.

»Zaprto bo,« so si namežikovali. »Zakaj bo . . .«

Tako je obsedel Tomaž sam v predzadnji klopi in je gledal skozi okno na polje, kjer so kmetje orali. Da, da — prišla je spet pomlad in sneg je skopnel; treba je orati in treba je sejati. Solnce se smeje na nebu, in le tuintam visi še ob globokozasneženi gori megla. Topel veter veje skozi dolino — treba je orati . . .

Šola se je izpraznila. Takrat so stopili gospod učitelj k Tomažu.

»Ti, Tomaž,« so rekli, »gotovo misliš, da boš zaprt. A temu ni tako. Pridrhal sem te zato, da te povprašam o nekaterih stvareh. Kakor sem spoznal v tem času, kar sem tu, si ti nadarjen, da bi bil lahko prvi v šoli; a vkljub temu ne odgovarjaš tako, kakor bi človek pričakoval od tvoje nadarjenosti. Torej povej mi čisto po pravici, kje tiči vzrok?«

Tomaž je vstal in je pogledal gospodu učitelju v oči. »Ah, gospod učitelj,« tako je odgovoril, »jaz bi se učil . . . rad bi se učil. A moja mama se trudi noč in dan, da prežive sebe in mene . . . In meni je to težko . . . težko, da si tudi jaz ne prislužim kakega vinarja. Zato pa gledam, da grem k stricu Šimnu, ki naklada notri v Pišencah drva, da mu pomagam . . . Tako si prislužim vsak teden dva goldinarja — in mama so veseli v soboto, če jim prinesem tiste krajcarje . . .«

Gospod učitelj so se začudili. Tega niso vedeli, da ljubi Tomaž tako svojo mater, ta Tomaž, katerega so ljudje samo tožili. Morda so se motili ti ljudje in delajo dečku krivico, a Tomaž je nedolžen. Tožijo ga morebiti samo zato, ker ga zaničujejo, pa samo zaradi tega, ker je reven in ni bogat, kakor so sami. Njegova obleka je zakrpana, a snažna, in z veseljem použije črni kruh, ker je siromak.

»Glej, Tomaž,« so nadaljevali, »tuintam pride k meni vaščan, pa te zatoži, da si storil to in ono. Jeseni si trgjal jabolka na tuem vrtu, pozimi pa si vzal pečke iz omare . . . Jaz sem slišal to zelo nerad, in bolelo bi me, če bi bila resnica. Misli si, da sem jaz tvoj prijatelj, pa mi povej odkritosrčno, koliko je resnice na tem.«

Tomažu so se prikazale solze v očeh. Odvrnil je: »Zaničujejo me . . . kamor pridem, povsod me zmerjajo, ker pravijo, da sem berač . . . Vsega sem jaz kriv, pa naj naredi tisto, kdor hoče — a Bog mi je priča, da sem jaz nedolžen . . .«

In Tomaž si je zakril obraz z rokami in je zaihtel. A gospod učitelj so mu položili roko na glavo in so mu rekli prijazno:

»Bodi miren, Tomaž, in pojdi lepo domov. A vedi, da me smatraš lahko za prijatelja, ker jaz verjamem tebi, ne pa ljudem, ker sem prepričan, da si nedolžen. Bodi še naprej tako priden in pomagaj materi.«

Šel je Tomaž rosnih oči proti izhodu, še enkrat se je ozrl hvaležno na gospoda učitelja in potem je izginil. — Gospod učitelj so gledali še za njim skozi okno in so se nekam zamislili.

»Da bi bil bogat, bi bilo lahko še kaj iz njega,« so dejali na glas. »Tako ga pa zaničujejo vsi in ga preganjajo brez vzroka. A on je tih* in ne potoži nikomur nič in pretrpi tiho vse . . . Siromak je.«

Gospod učitelj so odšli iz šolske sobe in so jo zavili po stopnicah kvišku.

Medtem pa je spel Tomaž proti domu. Nekako lahko mu je bilo danes pri srcu, in zdelo se mu je, da ga nič več ne teži tako v srcu . . . Ah, gospod učitelj so bili prijazni z njim; morda se jim je zasmilil, ker so ga opravljali ljudje tako krivično? Spoznali so takoj, da je nedolžen, in razhudili so se nad hudobnimi ljudmi. Pa naj ga pridejo zdaj le tožit, gospod učitelj jim bodo že pokazali! Na njegovi strani so . . . »Kaj hočete ubogemu dečku? Zakaj ga preganjate, ko je čisto nedolžen?« tako bi govorili gospod učitelj. In vaščani bi vrteli klobuke v roki in bi rekli: »Tako . . . pa tako, gospod učitelj.« — Odšli bi potem osramočeni domov in bi pravili: »Gospod učitelj so rekli tako . . . Tomaž je nedolžen. Resnično — delali smo mu krivico.« — In njegova nedolžnost bi se razglasila po vsej vasi. Otroci bi ga imeli radi in bi ga izpraševali, kakor se povprašujejo med seboj: »Kam pa greš, Tomaž? Pojdi z nami na naš vrt. Naredili bomo to in ono, in naša mama nam prinesejo kos kruha s strdjó.« — Pa bi bilo lepo življenje, in Tomaž bi pozabil na vse preziranje, na vso žalost in nesrečo bi pozabil, ki jo je moral prestati zaradi drugih . . .

»In zakaj bi ne prišlo vse tako?« je pomislil. »Gospod učitelj so rekli, da so mi prijatelj, in gospod učitelj so velik gospod. Spoznali so, da sem nedolžen in sem trpel po krivici.«

Tomaž je bil vesel tisti dan, kakor še nikoli v svojem mladem, dvajnajst let dolgem življenju. Bilo mu je tako, da bi bil najrajši pohitel na sred vasi in bi bil zažvižgal veselo pesem . . . Trdno je bil prepričan, da pride zdaj zanj vse drugačno in lepše življenje. Prijazni bodo postali vaščanje, nasmehnili se mu bodo, kadar ga bodo srečali; rekli mu bodo to in ono in ga bodo morebiti še tuintam prijazno podražili.

»Hej, Tomažek,« tako bi mu rekli, ko bi šli mimo njega, »moder si pa, moder. Bos hodiš okrog, ko je še zima. Prišel bo tič, pa ti bo snedel noge.«

Tako mu bodo govorili in ga bodo dražili s prijaznimi besedami. Nič več ne bo slišal osornega govorjenja in tudi neprijaznih obrazov ne bo videl več. Nihče ga ne bo več prijel za ušesa, dasi ni vedel prej, zakaj ga kdo tepe. Pomislil je bil vedno, je-li kaj napravil; a bil je nedolžen.

»Ti nepridiprav,« so govorili prej, če so ga srečali, »pa si že spet pohodil travo in si pomandral naše žito . . . Na našem vrtu si pokradel hruške in v koruzi si bil. Čakaj, ti nepridiprav — ti že pokažemo.«

Tako so govorili prej vaščani, če so ga srečali. Prijel ga je tupatam kdo za lase ali za ušesa, in Tomaž ni vedel, zakaj ga tepejo. Čutil se je nedolžnega in je gledal razsrjenega vaščana z velikimi, prestrašenimi očmi. Zajecljal je plašno, in njegove oči so se porosile.

»O, stric, ničesar nisem naredil . . . nedolžen sem.«

A niso ga poslušali, ker so bili prepričani, da je on kriv vsega. Lepo se je splazil nepridiprav na vrt, stresel je vejo, da so se usule hruške na tla; nabral jih je polne žepe in se je splazil nevidno iz vrta. V koruzo je smuknil zvečer, natrgal si najlepših storžev in drugi dan jih je pekel tam v gozdu — prav natanko so videli dim in tudi Tomaža so videli, ko je šel zjutraj v gozd . . . Kakor vrabec je ta nepridiprav; prileti, nakrade si vsega in spet odleti.

Pa niso vedeli, da je Tomaž čisto nedolžen. Hudoben deček se je splazil na vrt in je potrgal hruške. Pa je letel potem k sosedu in je klical: »Tomaža sem videl na vašem vrtu . . . potresel je hruško in je ušel.« — Zvit pastir je smuknil v koruzo in si je natrgal najlepših storžev. Zvečer pa je govoril doma: »Tomaž je bil v koruzi . . . Letel sem za njim, pa mi je izginil v gozdu.«

Tako je bil berač Tomaž vsega kriv. In tepen je bil, kamor se je prikal. Zaman je prosil in moledoval; zatrjeval je svojo nedolžnost in klical mater za pričo, strica Šimna je klical za pričo, a vse ni pomagalo nič. In tako so mu zamrzeli vaščani. Umikal se jim je in je hodil po stranskih potih. Plašni so bili njegovi koraki in nemirne njegove oči. Nikogar ni ljubil na svetu, samo mater je imel, kateri je mogel tožiti svoje gorje. —

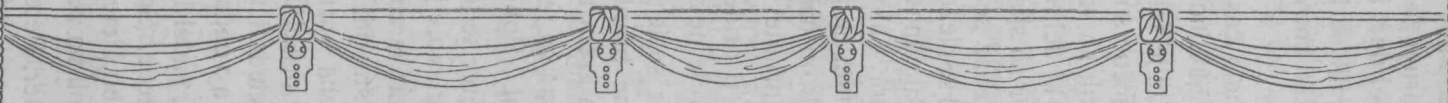
»Potrpi samo še eno leto,« so ga tolažili mati, »jeseni pojdeš v mesto k mojemu bratrancu, da se izučiš za mizarja. Rad te bo vzel, in dobro se ti bo godilo . . . Seveda, berač si, pa te dregne, kdor te more.«

In Tomaž se je odtezal še bolj ljudem. Po samoti je hodil, po temnih, gosto zarastenih gozdovih. Tam mu je bilo prijetno, in nihče ga ni žalil tam. Peli so mu ptiči, drobna veverica je zašumela včasih na smreki in ga je pogledala s prijaznimi očmi. Prijetno mu je bilo tam, in presedel je včasih cele ure tam gori. Glavo je podpiral ob komolec in gledal sanjavo na visoke gore . . . Dobro mu je bilo, če se ni spomnil kako uro hudobnih vaščanov, ki so mu mrzeli vedno bolj. Vedel je dobro: berač je, pa je zato zaznamovan, da trpi, da ga zatirajo in mu delajo mladost neveselo . . .

Tako je mislil Tomaž tisti dan. Prišel je iz vasi do borne, lesene kočice, ki je bila njegov dom. Stara je že bila in na trhljih stenah se je lahko

□ □ □ O Veliki noći. □ □ □

bralo prav natančno: toliko in toliko let bo še stala, a potem bo razpadla. Čez noč bo prišel vihar, in v jutru bo podrta kočica . . . Tomaž je vzel izpod trama ključ in je stopil v kočico. Snažna kuhinja je bila tam in revna sobica, a drugega nič. — Vzel je kos črnega kruha, ki je ležal na mizi; zaprl je spet duri in skrnil ključ pod tram.

Spomnil se je bil, da so mu naročili stric Šimen, naj natrga danes šopek mežikeljnov. Gospod sodnik so ga prosili, naj jim prinese zvečer tistih lepih rož s strmih skal, in gospod sodnik plačajo bogato, pa ker Šimen nimajo časa, so naročili Tomažu, naj gre noter v Pišenco in naj natrga mežikeljnov.

Tomaž je šel, samo četrte ure je bilo treba hoditi, pa je prišel do sivih skal. Navpično so se dvigale in so bile tupatam porastle z mahom. In na tistih mestih so se videle rože; dolgo steblo so imele in na vrhu rumenkast cvet, ki dehti tako prijetno. Lepi so mežikeljni, a tako težko je priti do njih, ker so skale navpične in more noga le tupatam stopiti varno.

A Tomaž se ni ustrašil. Lani je trgjal že planinke, pa bi se bal letos teh skalic! Spleže tja gor, prime se za rob skale in v pol ure ima že cel šopek mežikeljnov. — Pripravljaj se je že, da stopi kvišku, in je pregledoval skalo. Takrat pa je prišel nenadoma mimo Gregorjev Peter in se je ustavil tam na potu. Zahotelo se mu je mežikeljnov in sklenil je, da jih natrga tudi on na sivi skali. Stopil je bližje in je hotel plezati kvišku. A Tomaž je prihitel k njemu in ga je potegnil od skale.

»Kaj ti pride na misel,« je rekel. »Padel boš, pa se pobiješ; ali ne vidiš, kako je nevarno?«

Peter se je razjezil in se je siloma izvil iz Tomaževih rok. — »Pa ti boš meni branil, ti . . . ti, berač? Rad bi imel sam vse . . . Pa še nakljub jih grem trgati, da boš vedel.«

Tomaž ga je še enkrat potegnil s skale. — »Peter, bodi pameten,« je prigovarjal. »Pobiješ se . . . pa še gotovo se pobiješ.«

A Peter se je razjezil še bolj. — »Če me ne pustiš pri miru, ti vržem kamen v glavo,« je siknil. »Naj se pobijem — kaj tebi mar!«

Tomaž je zmigal z rameni in je pričel plezati kvišku. Težko je šlo; pri vsaki stopinji je bilo treba preudariti in premisliti, za vsako stopinjo je bilo treba varne in gotove zaslombe. Počasi se je premikal naprej; šele, ko je prišel do precej široke police, kjer so cveteli prvi mežikeljni, je mogel pogledati v tisto stran, kjer se je plazil Peter. Bil je še globoko pod njim, a vendar že precej visoko.

»Oh, padel bo, gotovo bo,« je pomislil Tomaž, ko je premeril z očmi tisti del stene. Spoznal je, da se krši tam kamenje, in prestrašil se je. — Prijel se bo Peter za skalo, odkršilo se bo kamenje in se bo spustilo s Petrom doli na zemljo.

»Peter, Peter!« je zavpil, »ne hodi naprej — tam se ruši stena. Vrni se nazaj!«

A Peter se je zasmel tam doli in se je oprijel za rob skale. A v tistem trenutku se je zgodilo, kar je pričakoval Tomaž. Odlomilo se je tam kamenje in je zdrknilo nizdoli . . . a s kamenjem je zdrknil tudi Peter. Zavpil je od strahu in se je prekotalil v globočino . . .

Tomaž sam ni vedel, kako je takrat splezal s skale. Hitel je dol in se ni skoraž nič oprijemal — naenkrat je stal spodaj pri ponesrečenem dečku. Pokleknil je k njemu in ga je jel preiskovati. Na čelu je bila rana in kri je tekla iz nje, lice je bilo tuintam opraskano in jopič je bil odspredaj raztrgan. Oči je imel zaprte in se ni nič zganil.

»Ubil se je . . . mrtev je,« se je prestrašil Tomaž. »Pa me ni poslušal.« — Skočil je k studentu in je zajel s klobukom vode. Potem je obrisal čelo in lice z vodo in je zavezal prav lepo in skrbno rano na čelu s svojim lastnim robcem.

»Kaj naj storim?« je premišljeval. »Naj ga pustim tu zapuščenega in grem ljudi klicat v vas? Pa bi se nemara prebudil medtem in bi zaželel česa . . . Mrtev ni — ne sme biti . . . Najboljši je, če ga ponese sam domov.«

Tomaž je vzel v naročje ponesrečenca in ga je nesel težko, težko v bremenu proti vasi. Ob vodi je šel, ker ni maral skozi vas, in je bilo ob vodi tudi bližje. Težak je bil Peter in Tomažu je stal že pôt po čelu. Samo enkrat je počil; tam na trati je bilo, blizu vasi. Onemagal je bil, pa je položil dečka na trato. Obrisal si je z rokavom znojni obraz in je globoko vzdihnil . . . Potem pa ga je nesel dalje; od vode se je obrnil v ulico in je stal čez nekaj minut pred Gregorjevo hišo. Tiho je stopil v vežo in je zaklical.

Iz kuhinje je prihitela Gregorka; na pragu je obstala in se je prestrašila.

»Hotel je trgati mežikeljne,« je pravil Tomaž, ki se je komaj oddihoval. »Brani sem mu . . . pa me ni poslušal . . . in je padel s skale.«

»O, moj Peter, o, moj Peter!« je tarnala Gregorka. Vzela je sina z Tomaževih rok in ga je nesla v hišo na postelj. »Mrtev si . . . Pa sam nisi kriv smrti — zapeljali so te.«

In Gregorka je priletela nazaj v vežo, kjer je stal Tomaž še vedno. Zgrabila ga je za rame in ga je tresla s čudovito močjo. Po licu so ji tekle solze in vpila je z obupnim glasom:

»Ti nesrečnež . . . ti lump . . . ti si ga zapeljal na skale . . . Nalašč si ga izvabil, da je padel in se pobil.«

In ljudje so se stekali v vežo. Čuli so vpitje, pa so prihiteli gledat. Gregorka je vpila s pretresenim glasom, dočim je Gregor hitel po zdravniku. Nihče ni maral osvoboditi ubogega Tomaža; katerega je tresla Gregorka še neprenehoma. Klical je na pomoč in zatrjeval s solzami, da je nedolžen, a nihče mu ni verjel. Stali so kroginkrog in so mu privoščili.

»O, moj Peter, o, moj Peter!« je zatarnala Gregorka naenkrat in je izpustila Tomaža. Hitela je v hišo in je obstala pri postelji, kjer je ležal

Peter še vedno v nezavesti. Tomaž pa se je zmuznil skozi gručo ljudi in je stopil vun na cesto. Zrli so za njim vaščani; nihče ga ni pomiloval in mu ni rekel prijazne besede . . . Potepuh je, so mislili in govorili — pregovoril je Petra, naj gre trgat z njim mežikeljnov; nalašč je napravil to, hudoben je, pa je iz same hudobnosti napravil to . . . Ko odraste, bo pa ubijavec in tat; ponoči se bo plazil okoli po samotnih potih; razmršeni mu bodo lasje, in roke krvave. Iz tega semena ne bo nič; dobro bi bilo naznaniti orožnikom vso zadevo . . .

(Konec prih.)

VELIKONČNA RADOST.

akaj sta tako razposajena? Ali ne vesta, da leži Bog v grobu?« so rekli mati na veliko soboto popoldne Tinki in Tončku, ki sta se smejala in vpila po hiši.

»Oj mati, saj nisva, saj nisva,« smejala sta se dalje.

Nasmehnili so se tudi mati in ju niso več kregali. »Kdo bi pač ne bil vesel o Veliki noči! Velikonočna radost ne da mirovati,« so si mislili mati in ju niso več kregali.

»No, otroka, le oblecita novi obleki, da gremo kvstajenju! Čas je že, da še prej malo pomolimo! Tudi ti, mati, se pojdi obleč. Tinka naj gre s tabo, Tonček bo šel pa z mano k procesiji.« Tako so rekli oče. Mati in otroci pa so odšli iz izbe.

A kmalu so se vrnil v novih oblekah. To je bilo veselja! Tonček si je ogledoval nove hlačke, Tinka pa lepo židano ruto, ki so ji jo dali botra za god.

»Le pojdimo!« so rekli oče, in vsi so z veseljem prestopili prag. Mati so zaklenili vrata, in družina se je z veselim srcem pomikala proti cerkvi.

»Kajne, da bomo šli Boga poljubit, mama,« je rekla Tinka.

»Seveda,« so rekli oče in dali otrokoma vsakemu lepo svetlo šestico za miloščino.

Vstopili so v cerkev in poklekli pred božji grob. V stoterih rdečih, modrih, zelenih, rumenih lučcah je odsevala zlata monštranca, pregrnjena s tankim pajčolanom. Palme so se sklanjale ob strani, vitke in visoke, in njih dolgi listi so se pripogibali k tлом, kakor bi žalovali nad smrtjo Zveličarjevo. Ob palmah so stali stražniki z ostrimi meči in svitlimi sulicami. A na sredi je ležal Kristus mrtev. Roke sklenjene na prsih, lice blede ustnice modrikaste. Na glavi so se poznali sledovi trnjeve krone; na nogah, rokah in na strani so pa zijale globoke rane. In prihajali so ljudje; sklanjali se globoko in poljubljali svete rane Kristusove. Prihajali so s temnimi obrazi, odhajali so s svetlimi lici; čutili so milost, ki jim jo je